

Vladimír Hulpach

BÁJE A POVĚSTI

Jižní Čechy

Z ČECH A MORAVY

BÁJE A POVĚSTI
Z ČECH A MORAVY
JIŽNÍ ČECHY

Vladimír Hulpach

Nakladatelství Libri
Praha 2007

© Vladimír Hulpach, 2007

© Libri 2007

ISBN 978-80-7277-317-6

OBSAH

Z DOBY NEJSTARŠÍ A STŘEDNÍ

Kdo přišel první, aneb učinil to Hospodin špatně? (Krkonoše, Šumava)	10
Něco málo o Zvíkově (Písecko)	11
O prvním zlatu a perlách (Písecko)	12
Jak to bylo v Kájově se svatým Wolfgangem (Českokrumlovsko)	14
O šumavském Blaníku (Prachaticko)	15
O Vítkově kameni i o dělení Růží (Českokrumlovsko)	16
Lapkové a loupežníci (Českokrumlovsko, Jindřichohradecko, Táborsko)	18
K Budějicům cesta... (Českobudějovicko)	21
Zlatá nebo Trnová Koruna? (Českokrumlovsko)	22
Zrada na zradu čili o Závěšovi z Falkenštejna (Českobudějovicko)	24
Jak kapři zachránili panovníka a třem bratřím panství získali (Táborsko)	27
Proč bechyňský purkrabí Dobeš neprosadil Habsburka na český trůn (Táborsko)	29
O válce Růží (Jindřichohradecko)	31
O kamenné žábě i o zlodějích (Českobudějovicko)	33
O dobytí hradu Příběnice (Táborsko)	35
Od Žižkova dubu k Noční stráži (Českobudějovicko, Táborsko)	37
Předojemné vyprávění o Bílé paní Perchtě (Českokrumlovsko, Jindřichohradecko)	39
O Lopatě a Huse (Plzeňsko, Prachaticko)	44
Kterak proslul v jižních Čechách pan Půta (Strakonicko)	46
O katech a Katovicích (Strakonicko)	48

Z DOBY NOVÉ

Když ještě strakonické dudy pískaly všudy (Strakonicko)	52
---	----

O lhenickém znaku (Prachaticko)	56
Đábel nebo rychtář? (Písecko)	57
O novohradských strašidlech (Českobudějovicko)	60
Kdy mají pekelníci svátky? (Pelhřimovsko)	61
O dvou poddaných páně Viléma i o něm samém (Českokrumlovsko, Jindřichohradecko)	63
O paní Perchtě ještě jednou, ale hlavně o Petru Vokovi (Jindřichohradecko)	66
Krcínovské vyprávěnky (Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Sedlčansko)	69
A ještě o čertech (Jindřichohradecko, Českokrumlovsko)	74
Mrtvá voda (Prachaticko)	77
Dal Jakub Kubata vskutku hlavu za Blata? (Českobudějovicko)	81
Pecen od hasrmanice (Českokrumlovsko)	83
Jak malý ptáček vyhnal morové hosty z Přídolí (Českokrumlovsko)	85
Pomsta račího krále (Písecko)	87
Kterak se stala z Kábovy Lhoty Lhota Červená (Jindřichohradecko)	89
Orlík (Písecko)	90
O divoké honbě, jindřichohradecké Trucovně i o záletných paničkách (Jindřichohradecko)	92
O císaři Josefovi (Slánsko, Pardubicko, Tábořsko)	94
Co se fořtová o hasrmanu Vinckovi nedověděla (Jindřichohradecko)	96
Jak strašidlo kejchadlo poštmistra vylekalo (Písecko)	100
Švec nebo kouzelník? (Jindřichohradecko)	102
Pacholiště, pacholiště, sprav mi tohle lopatiště! (Jindřichohradecko, Prachaticko)	104
Ještě pár kocourkovských (Strakonicko)	107
Jak to bylo s umrlčími prkny (Prachaticko, Klatovsko)	108
O strašlivé kocouří hrůze (Tábořsko)	111
Podivný vandrovník, Skleněný a nevěřící skláři (Strakonicko)	113
Šel jeden do Pekla, čert ho tam nes... (Strakonicko)	115
Čertova věž (Tábořsko, Jindřichohradecko)	116
Kde nebylo o můry nikdy nouze (Prachaticko)	118
Boubínský čaroděj (Prachaticko)	120
Kostlivec a kostelník (Písecko)	123

Jak se pářily milíře, ale hlavně o divousech (Jindřichohradecko)	126
O podivném obraze v Blatné i jak to tam vlastně bylo s templáři (Strakonicko)	128
O grázlovi (Jindřichohradecko)	130
Slovníček méně obvyklých výrazů	133
Literatura	135

Z doby nejstarší a střední

Krásu pohledu na celý ten kraj se zasněnými vesničkami v náruči lesů, luk, březových hájků, oživený proudnými řekami či tolika oky rybníků s odrazem vysokého nebe, které jako by odjakživa chránil prstenec šumavských kopců – to jsou naše jižní Čechy.

Ale nejen to; města, hrady, zámky, co je krásily už od svého vzniku, měly vždy co říci k dějinám celé země, neboť právě tady můžeme hovořit o důle vsutku znamenitých osobností, at již náležely k panskému rodu, anebo mezi prosté a moudré venkovany, stejně jako o kolébce hnutí, které se pro nás zapsalo písmem nejtrvalejším – o kolébce husitství.

Bylo by to však přece jen stále málo, kdyby už od těch nejstarších bájných dob neoživila a nezpřítomnila celkovou paměť kraje také místní pověsti, putující z pokolení na pokolení až do našich dnů...

Kdo přišel první, aneb učinil to Hospodin špatně?

Už starořecké báje a mýty hovoří při vzniku světa o obřích Titánech a Titánkách, o Gigantech, kteří vzešli ze spojení Země a Tartaru, o divokých kruhookých Kyklópech, budovatelích obrovských staveb. Už ve starozákonní Knize Samuelově se mluví o Goliášovi, jenž měřil plných šest loktů a dlaň!

Jaký tedy div, jestli se i naše báje zmiňuje o takových obrech. Podle ní se to stalo tenkrát, když už Čechy byly srdcem Evropy, jenže jako zem nevelká potřebovaly ochranu zvenčí proti jakémukoliv nebezpečí. To si také uvědomil sám Hospodin a poručil svým podřízeným obrům, ať kolem postaví prstenec hor a kopců, které je ochrání.

Tak se i stalo.

Na severu se zanedlouho tyčily hory nejvyšší – Krkonoše, které se táhly ještě dál na západ a na severovýchod; stejně jako vrchy kolem hranice jižní či západní. Pouze na východě šlo o nepřilíš vysokou vrchovinu. Přesto jsi všude našel průsmyky a brány, aby se sousedé z obou stran mohli navštěvovat. Z Čech pak obvykle býval výstup do kopců povlovný, na druhé straně naopak padaly jejich srázy často příkře do roviny.

I když nešlo pokaždé o činnost obrů, neboť do hlubin ukládali cenné kovy také všelijací skřítkové, po skončení namáhavé dřiny Hospodin všechny kolohnáty ze svých služeb zase propustil; jenom prý Krakonoše tu na jeho žádost ponechal, poněvadž se mu u nás velice zalíbilo.

Zatímco ovšem domácí lidé Pánaboha za jeho čin chválili, ti na druhé straně hranic brblali.

Tak třeba Bavoráci mu měli za zlé, že se k nám nemohou přes Šumavu dostat, a navíc jim v tom brání Chodové, kteří zde hlídají. Měli Hospodinu za zlé i to, že se do Čech nemohou dostat ani po nějaké řece. To prý Sasíci na severu jsou na tom přece jen lépe, když k nim přitéká široké Labe... Na přetřes přicházelo v těch dávných dobách i to, proč zrovna Čechy musí vypadat pěkně jako zahrádka a další a další věci, které si různí závistivci vymyslili.

Až si někdo může nakonec položit otázku, jestli to přece jen Hospodin nezařídil s těmi obřisky špatně...

Něco málo o Zvíkově

Říkalo se mu odedávna král českých hradů a podle pověsti jeho černou věž Markomanku už postavili germánští předchůdci Čechů. Podle jiné pověsti byl ovšem Zvíkov vybudován z kamene pro pohanského knížete Nezamysla, a když se kníže kameníka zeptal, co to bude stát, dostal tuhle odpověď:

„Milosti, o téhle stavbě *zví* Váš *kov* dobře, žádný strach,“ čímž samozřejmě myslel kov jeho peněz, ale také, aniž si to uvědomoval, dal vlastně hradu název. Marně bychom však hledali skutečný záznam o jeho založení; víme jen, že stejně jako Hluboká to bylo sídlo královské, které vzniklo (zřejmě po původní tvrzi) asi v polovině 13. věku.

Co se jiných pověstí týče, teprve po delším hledání najdeme jednu, a pravděpodobně i jedinou, zajímavější než ty obvyklé o pokladech, které se smrtelníkům odkrývají na Květnou neděli, anebo o podzemní chodbě, vedoucí až k soutoku Vltavy s Otavou.

Nicméně ani pověst, kterou tu chceme připomenout, není příliš originální; podobné vyprávění známe o hradu Přimďě na Tachovsku i o Andělské hoře na Karlovarsku.

Přimdu prý totiž nechal vybudovat v neprostupných lesích mladý hrabě Albrecht z Oldenburka, poněvadž sem uprchl přes hranice s dcerou německého císaře Jindřicha v 9. století, když otec nepřál jejich lásce. Po pěti letech ovšem císař uprchlíky při lovu našel, vytáhl sem pak s vojskem, aby Přimdu dobyl, ale na poslední chvíli se s milenci přece jen usmířil.

Pověst o Andělské hoře dokonce připomene rytíře Tristrama z družiny krále Artuše. Také jeho dcera Albína až sem na Karlovarsko uprchla se svým milencem Richardem, zvaným Medvědí dráp, a to dokonce přes moře z Británie! Také Tristram ovšem zvěděl, kde jsou. A s vojskem začal jejich hrad na Andělské hoře obléhat.

Jak ovšem smutně vyznívá celková báje o Tristramovi samém, tak ani tohle dobře nedopadlo. Rytíř Richard chtěl totiž zachránit před rozezleným otcem alespoň svou milou, i nalil si do poháru s vínem jed. Když padl mrtvý na zem, odvezl otec Albínu na korábu domů a tam jí našel vhodnějšího ženicha. Jiná verze příběhu říká, že pohár s jedem vypila omylem sama Albína...

A co vypravuje báje o Zvíkově?

Ta hovoří dokonce o dceři Praotce Čecha. Dejme tomu, že se jmenovala Háta po staročesku a že si rovněž zamilovala jakéhosi mládence z otcovy

družiny. Ani tentokrát však otec jejich lásce nepřál, poněvadž měl s dcerou jako květ docela jiné úmysly. Uprchli tedy ti dva z otcova hradiště u dnešní Roudnice a vydali se přes hory a doly na jih, jen aby byli od rozuzleného tatíka co nejdál.

I tady tím směrem rostlo hodně lesů, človíčka jsi nepotkal, takže když se konečně dostali k soutoku dvou řek, rozhodli se, že právě zde zůstanou. Vystavěli si jakousi chatrč na vysokém ostrohu a začali zde žít i hospodařit. V obou řekách bylo prý tenkrát tolik ryb, že se lososi při svém tahu ani do jejich koryt nevešli, v lese zase nemálo lovné zvěře či ptactva, takže ani o potravu neměli žádnou nouzi.

Po nějakém čase se jim narodily i dvě děti, kterým po večerech u ohně pak vyprávěli kromě jiného také o jejich dědovi, praotci celého kmene Čechů, i o tom, jak přišel se svým kmenem do naší země a kde všude se kmen usadil.

Tou dobou už ovšem i další lidé z Čechovy družiny začali rozšiřovat svoje území a netrvalo dlouho, když se jednoho dne s několika z nich objevil sám Praotec.

Tehdy však zastihl u chatrče jenom svá dvě vnoučata, poněvadž otec byl na lovu a Háta sbírala nedaleko lesní plody. Jenže teprve když začal s dětmi hovořit a ony mu vyprávěly vše, co slyšely od rodičů, přišel na to, že to jsou děti jeho oplakané Háty.

Dávno už také zapomněl na svou zlobu. A tak se rád smířil jak s dcerou, tak i s jejím mužem, jakmile se vrátili domů. I když ale chtěl, ať s ním opět odejdou k Řípu, zavrtěla Háta hlavou a řekla mu:

„Už jsme si tady zvykli, otče; nepůjdeme proto zpátky, ale budeme vždy rádi, navštívíš-li nás při svých cestách...“

A při tom také zůstalo. Ze *zvyku*, že už tu celá rodina tak dlouho pobývala, pojmenovali proto místo *Zvykovem*, z čehož prý vznikl ještě později *Zvíkov*...

O prvním zlatu a perlách

Stojíte-li za měsíčního svitu na břehu u soutoku Blanice s Otavou za Putímí, docela snadno ještě dnes pochopíte, proč kdysi šlo o řeku zlatonosné i perlorodé.

Rychlý proud Blanice jako by do široka rozléval svůj stříbrný třpyt po obou březích, jako by hřebínky vln zvonily odedávna přesýpanými perla-

mi. Pomalejší Otava, široká i tichá v ústraní stínu vysokých vrb a olší, možná už jenom vzpomíná na svoje dávné časy, kdy i její břehy plné zlatých třpytek lákaly svým bohatstvím. Ale přece jenom tam, kam pronikne pod hladinu zvědavý měsíční paprsek, alespoň tušíte tu bývalou nádheru zlatých zrněk, které už od raného středověku, ba ještě dřív nenechávaly Jihočechy či různé přivandrovalce na pokoji. Už totiž v oné době, o které hovořili dávní báječní starci, tedy v době moudrého Kroka, Hledova syna, se přihodilo toto.

Když Krok, jeho rodina i čeleď se na radu svých vладыků přestěhovali na nový hrad Budeč, povolal stařešina už jako mocný pán i skutečný kníže mnohé služebníky a zpytáky, aby jim řekl:

„Půjdete odtud na všechny čtyři strany světa, ohledáte řeky i potoky, hory i doly, stejně jako vše ostatní. Nevrátíte se však dřív než po třech dnech a třeba ještě později, bude-li si to žádat vaše zpráva na březové kůře, kterou pro mne tak připravíte...“

I vydali se Krokovi lidé na ten pokyn z Budče všichni, kdož chtěli. Někteří na koni, jiní pěšmo.

Po návratu z cesty v roce 685 předstoupili před Kroka synové vладыky Rohslava Jícha a Domoslav, z kožených míšků mu nasypali plné dlaně zrnitého zlata a řekli:

„Kníže a pane náš, nejen radou tvou, nýbrž i radou tvé věštné ženy Bořeny jsme se řídili při své pouti na jih. Právě ona nám doporučila, abychom se drželi říčních toků. Takže jsme překročili tok vltavský, nejsilnější, a vydali se dál po přítoku z jeho levé strany. A hle – čím dál, tím víc se třpytila v lučinách mezi pískem zlatá zrnka. Ta ti přinášíme, avšak není to vše. Poněvadž jich tam bylo dost a dost, přetavili jsme je i do hroudy...“

Po těch slovech podal Jícha jako starší syn Krokovi zlatou hroudu zvíčí pěsti. Kníže si ji dlouho prohlížel, oběma mládencům upřímně poděkoval a hned ukazoval zlato všem rádcům a vладыkům, kteří byli tou dobou na Budči přítomni.

Tak se prý našel na Otavě i Blanici ten nejcennější kov a brzy nato sem přišli i lidé, aby tu zlato rýžovali. A třebaže nešlo o nějakou horečku, našli se mnozí, kteří raději přestali obdělávat svá políčka a brzy nato podle pověstí založili prý roku 760 i město Písek.

Celý zlatý poklad je však také ukryt v nedalekém vrchu Jarníku, jenomže ho hlídají zlí trpaslíci, a tak ho raději nehledejte...

Abychom však ještě nezapomněli. Brzy po nálezů zlata se na Otavě a Bla-

nici našly i perly, které přilákaly kupce až z dalekých Benátek, aby tak město Písek už od svého vzniku začalo bohatnout. Proto také se stalo hlavním městem tehdejšího prácheňského kraje...

Jak to bylo v Kájově se svatým Wolfgangem

Na nejednom místě v Čechách zanechal své stopy řezenský biskup svatý Wolfgang (často psáno i česky Volfgang), který se zasloužil i o to, že v Praze mohlo léta Páně 973 vzniknout samostatné biskupství.

Tehdy také, když se Wolfgang vracel z vysvěcení prvního našeho biskupa Dětmara do Němec, začal se na jeho popud stavět na vrchu Žďáru u Chudenic kostel zvaný Bolfánek. Jindy zase založil mariánský klášter v Kladrubech na Tachovsku, ale stejně tak ho milovali lidé v celém Bavorsku, kde se stal nakonec uctívaným patronem země. Nejinak si jej vážili a ctili obyvatelé celých jihozápadních Čech a zvláště pak Šumavy.

Celých dvaadvacet let se totiž choval podle svého církevního slibu jako následník svatých apoštolů; postavil mnoho špitálů a staral se o chudinu, zatímco sám žil velmi odříkavě a skromně. Na druhé straně přísně dohlížel na kněžskou i mnišskou kázeň a na vzdělání duchovenstva. Byl proto považován za svatého už během života a některá z míst, kde se třeba jenom zastavil, se pak stávala cílem poutí mnoha věřících.

Takový osud potkal i kámen s jeho stopami v lese nedaleko Kájova u Českých Budějovic. Celoročně, ale hlavně 31. října sem táhla procesí věřících – neboť právě toho dne léta Páně 994 šlechtyný řeholník zemřel.

Plynula potom léta, desetiletí, ba staletí, až z poutnických darů vznikla v Kájově nejprve mariánská kaple a potom i kostel. Jenže co se nestalo.

Nikdo už neví, zda ho zapálili loupežníci či jiní nepřátelé, jenom se vypravuje, že když už byl Kájov v plamenech, přikutálela se do kostela hlava jakéhosi kněze, jemuž ti hrdlořezové ukrátili život. A ta hlava stále prosila a vzdychala, jako by celé neštěstí sama způsobila:

„Chci se vyzpovídat, chci se vyzpovídat...“

Až prý jakýsi student bohosloví, který se zde nachomýtl, hledaje památky na svatého Wolfganga, se za mrtvého pomodlil a pomohl mu k věčnému pokoji a smíru.

Není to však konec příběhu. Jen poznenáhla se Kájov z požáru vzpamatoval, a stejně tak začal vznikat nový a větší kostel pod dohledem zlatoko-